

بررسی رابطه بین میزان سواد اطلاعاتی معلمان با رشد حرفه ای و تدریس اثربخش آنان

فهیمة رجبی^۱، زهرا غلامی^۲، لیلا فریدونی^۳، زهرا سی سختی^۴

۱- عضو هیات علمی گروه علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

rajabi.fahime@yahoo.com

۰۹۱۷۷۵۱۷۶۹۹

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی دانشگاه پیام نور، شیراز، ایران

gholami. zahra.1584@gmail.com

۰۹۳۰۷۲۰۱۵۸۴

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی دانشگاه پیام نور، شیراز، ایران

freidony1357@gmail.com

۰۹۱۷۷۰۵۰۵۴۴

۴- دانشجوی کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی دانشگاه پیام نور، شیراز، ایران

zahrasisakhti295@gmail.com

۰۹۱۷۴۵۶۹۲۵۲

چکیده :

این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین میزان سواد اطلاعاتی معلمان با رشد حرفه ای و تدریس اثربخش آنان اجرا شد. روش پژوهش از نوع همبستگی و جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل کلیه معلمان شاغل در شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بودند که این تعداد بالغ بر ۴۷۵۰ نفر بود. با توجه به مشکلات موجود در گردآوری داده‌ها اعم از توزیع، تکمیل و جمع‌آوری پرسشنامه‌ها نمونه آماری با توجه به جدول مورگان برابر با ۳۵۵ نفر در نظر گرفته شد که به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزارهای جمع‌آوری داده‌ها شامل پرسشنامه‌های رشد حرفه ای الگوی ویکمن (۱۹۸۲)، پرسشنامه سواد اطلاعاتی سیامک و داورپناه (۱۳۸۸) و پرسشنامه تدریس اثربخش معلمان محمودی و همکاران (۱۳۹۸) بود. داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون تحلیل شدند. یافته‌های تحقیق نشان داد که بین سواد اطلاعاتی با رشد حرفه ای و تدریس اثربخش معلمان رابطه معناداری وجود دارد به طوری که افزایش سواد اطلاعاتی معلمان می‌تواند زمینه‌ساز رشد حرفه ای و اثربخشی تدریس آنان گردد. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که سواد اطلاعاتی پیش‌بینی‌کننده مناسبی برای رشد حرفه ای و تدریس اثربخش در معلمان است.

واژگان کلیدی: سواد اطلاعاتی، رشد حرفه‌ای، تدریس اثربخش، معلمان

۱- مقدمه: (مقدمه، بیان مسئله، ضرورت، بیان اهداف، سوالات پژوهش، مبانی نظری، پیشینه پژوهش)

در آموزش و پرورش توانمندسازی معلمان به معنی توجه به حرفه گرایی خود مختاری و داشتن آزادی عمل معلمان در طراحی و تدوین برنامه آموزشی، درسی، درگیری ذهنی، عاطفی و تعهد معلمان نسبت به آموزش و تدریس و به طور کلی نسبت به وظیفه خویش توان بین کنترل و آزادی عمل، خودکنترلی، خود مدیریت، مسؤولیت پذیری و انعطاف پذیری است (قربانیان، ابراهیمی و زارعی، ۱۴۰۰). از میان عناصر و مؤلفه های گوناگون تشکیل دهنده ی نظام تعلیم و تربیت اولویت قطعی را باید برای معلم قائل شد؛ چرا که اهداف و منویات متعالی نظام های تعلیم و تربیت در ابعاد مختلف، در نهایت به واسطه ی او پژوهشگر شود (براک، والش و هیرس، ۲۰۲۱). بنابراین توجه به رشد حرفه ای معلمان در اولویت قرار دارد. رشد حرفه ای به معنای یک روند مستمر به سمت عمق دادن به میزان آگاهی و مهارت یک فرد (برندیزاوسکین، سزناویسین، میسولیئن و کامینسکین، ۲۰۲۰). رشد حرفه ای در معنای عام به رشد یک فرد در ایفای نقش خود است بازمی گردد. رشد معلمان نیز یک رشد حرفه ای است که معلم با افزایش تجربه و همچنین ارزیابی مرتب می شود تا با پتانسیل خود آشنا شود، بتواند اعتماد به نفس داشته باشد و طی آن بتواند زندگی خود را به سمت شأن حقیقی و تکامل خود هدایت نماید رشد حرفه ای معلمان عبارت است از فرایندها و فعالیت های طرح ریزی شده به منظور افزایش دانش، مهارت ها و نگرش های حرفه ای معلمان به منظور بهبود بخشیدن به یادگیری دانش آموزان، باید برنامه هایی باشد که دست اندرکاران آموزش و پرورش برای تبیین آموزش و رشد مستمر معلمان، مدیران و سایر کارکنان به صورت انفرادی گروهی و به شیوه همکاری برگزار کنند (اسوندسن، ۲۰۲۰). یکی دیگر از عناصر تاثیر گذار در فرآیند تعلیم و تربیت، عنصر تدریس است. اگر این باور صحیح باشد که وظیفه ی تدریس در آموزش از جمله وظایف خطیر و با اهمیت است، توجه به این وظیفه و چگونگی اجرای آن عوامل مؤثر بر آن و نیز حیطه هایی که این وظیفه در آنها صورت می گیرد، این وظیفه در آنها صورت می گیرد، از اهمیت ویژه ای برخوردار خواهد بود (شهامت، زارعی، صالحی، حسینی حسام آبادی، ۱۴۰۲). به علاوه، با توجه به اهمیت حیاتی تعلیم و تربیت از لحاظ آموزش های نظری و عملی توجه به امر آموزش و تدریس، روش های اجرایی و نیز عوامل مؤثر در بهبود و افزایش اثر بخشی بیش از پیش جلوه گر می شود. فرآیند تدریس دارای ماهیتی پیچیده است و مؤلفه های مختلفی وجود دارد که برای انجام تدریس با کیفیت باید آنها را به خوبی شناخت و به کار بست. از سوی دیگر عوامل فراوانی بر فرآیند تدریس تأثیر گذارند که باید در تدریس با کیفیت در نظر گرفته شوند این اهمیت موجب شده است ارزیابی و بهبود کیفیت تدریس و یادگیری در آموزش و پرورش در دهه های اخیر از سوی صاحب نظران و مسؤولان کانون توجه باشد (کیلن و اوتول، ۲۰۲۳).

درباره ی اثر بخشی مدرسه باید بپرسیم که مدرسه در زمینه ی بعضی از مجموعه استانداردها چگونه عمل می کند. در عین حال برای ایجاد معیارهای اثر بخشی مبانی احتمالی متعدد و جایگاه ارزشی مختلفی وجود دارد که این معیارها از آنها به وجود می آیند در بحث آموزشی اصطلاح "اثر بخشی" غالباً با کیفیت آموزشی کاربرد پیدا میکند (قاسم زاده علیشاهی، فولادوند، زوار، ۱۳۹۹). وقتی اثر بخشی در یک پدیده ی آموزشی کاربرد پیدا میکند به آن میزانی اشاره دارد که وسایل و فرایندهای آموزشی منتج به دست یابی اهداف یا نتایج آموزشی می شود به زبان ساده در یک مدل، سیستم های "درون داد - پردازش - برون داد" آموزشی، میتوان اثر بخشی را تبدیل درون دادها به برون دادهای مطلوب به وسیله ی پردازش قلمداد کرد (ملکی، ویسی، عباسی، ۱۴۰۲). بنابراین می توان گفت، معلم مهم ترین عنصر نظام آموزشی در فرایند یاددهی - یادگیری و معمار اصلی نظام آموزش است جهان به سرعت دگرگون می شود و معلمان نیز، مانند دیگر گروه های حرفه ای با این واقعیت روبه رو میشوند که آموزش های اولیه آنان در جهان امروز چندان پایدار نیست و لذا همواره مفید نخواهد بود. آنان باید در سراسر عمر دانش خود را روزآمد کنند، عوامل زیادی بر رشد حرفه ای معلم

¹ Bragg, Walsh, & Heyeres

² Brandisauskiene, Cesnaviciene, Miciulienė, & Kaminskiene

³ Svendsen

⁴ Killen & O'Toole

موثرند، یکی از آن عوامل سواد اطلاعاتی معلمان است با ظهور قرن بیست و یکم مراکز آموزشی از سویی در حال گذر از فرآیند به فرآیند یاددهی - یادگیری هستند (هامونز^۵، ۲۰۲۰) که در این فرآیند یادگیرندگان باید مسئولیت یادگیری و عملکرد تحصیلی خود را در داخل و خارج از کلاس درس به عهده بگیرند و از سویی دیگر، گسترش اینترنت منجر به تولید حجم عظیمی از اطلاعات شده و افراد باید برای انجام فعالیت‌های حرفه‌ای، شخصی و آموزشی خود بر مهارت‌های پردازش اطلاعات تسلط پیدا کنند (چن، ژو، مان، لی^۶، ۲۰۲۳). یکی از مسائل و مشکلاتی که در جوامع امروزی در ارتباط با اطلاعات وجود دارد این است که فضای اطلاعاتی به طور غیر قابل پیش بینی پیچیده شده است هم از نظر افزایش حجم اطلاعات و هم از نظر بوجود آمدن پایگاه‌های اطلاعاتی همچنین اینکه ما با انواع اطلاعات روبرو هستیم اطلاعات با کیفیت و اطلاعات بدون کیفیت به علت وجود این چنین مسائلی که در ارتباط با اطلاعات در جامعه امروز ایجاد شده است یک سری چالش‌های برای افراد جامعه بوجود آمده است (یزدان تپه سری، ۱۴۰۲). ابزاری که میتواند در عبور از این چالش‌ها مورد استفاده قرار گیرد این است که افراد جامعه بتوانند نیاز اطلاعاتی خود را تشخیص داده و از بین اطلاعات موجود توانایی انتخاب مفیدترین اطلاعات را داشته باشند. در این میان یادگیرندگان در طول دوره تحصیل و بعد از آن هیچ‌گاه بی نیاز از تفحص، ارزشیابی، و مدیریت اطلاعات که با نظم خاصی جمع‌آوری شده است نیستند در این راستا تبحر در کاربرد فناوری اطلاعات کافی نبوده، بلکه یادگیرندگان باید توانایی پردازش، تحلیل و نقد اطلاعات موجود را نیز داشته باشند که داشتن مهارت سواد اطلاعاتی این امکان را فراهم می‌نماید (گو، ۲۰۲۰)، بنابراین رسالت نظام‌های آموزشی در جامعه اطلاعاتی بیش از آنکه برآموزش‌های مهارت‌های تخصصی و ارائه‌ی مطالب درسی متمرکز باشد به مولفه‌های یادگیری مادام - العمر، مانند سواد اطلاعاتی، تاکید می‌کند. سواد اطلاعاتی کلیدی برای یادگیری مادام‌العمر است. با توجه به اهمیت رشد حرفه‌ای معلمان و نقش مهمی که آن‌ها در ارائه تدریس اثر بخش در فرآیند یاددهی و یادگیری ایفا می‌کنند باید به عواملی که به نظر می‌رسد با این مهم رابطه دارند پرداخته شود بنابراین تحقیق حاضر در صدد است که به این سوال تحقیق پاسخ دهد که آیا بین سواد اطلاعاتی با رشد حرفه‌ای معلمان و تدریس اثر بخش آنان رابطه‌ای وجود دارد یا خیر؟

۲- روش شناسی :

پژوهش حاضر با عنایت به ماهیت و گزاره‌های آن به لحاظ هدف در زمره پژوهش‌های کاربردی و به لحاظ روش گردآوری داده‌ها از نوع پژوهش‌های کمی و مبتنی رویکرد همبستگی است. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل کلیه معلمان شاغل در شهر شیراز که در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بودند که این تعداد بالغ بر ۴۷۵۰ نفر بودند. با توجه به مشکلات موجود در گردآوری داده اعم از توزیع، تکمیل و جمع‌آوری پرسشنامه‌ها نمونه آماری با توجه به جدول مورگان برابر با ۳۵۵ نفر در نظر گرفته شد که به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. از این تعداد ۱۹۹ نفر از کل شرکت کنندگان را زنان و ۱۵۶ نفر را مردان تشکیل دادند. ۸۹ نفر از شرکت کنندگان مجرد و ۲۶۶ نفر از آنها متاهل بودند. از بین شرکت کنندگان ۶۶، ۱۴۱، ۸۷ و ۶۱ نفر از آنها به ترتیب در بازه‌های سنی زیر ۲۵-۳۰ سال، ۳۰-۴۰ سال، ۴۰-۵۰ سال و بالاتر از ۵۰ سال بودند. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه‌های استاندارد رشد حرفه‌ای الگوی ویکمن (۱۹۸۲)، پرسشنامه استاندارد سواد اطلاعاتی سیامک و داورپناه (۱۳۸۸) و پرسشنامه تدریس اثربخش معلمان محمودی و همکاران (۱۳۹۸) بود. برای سنجش رشد حرفه‌ای از پرسشنامه استاندارد از الگوی ویکمن (۱۹۸۲) استفاده شده است شامل ۲۰ سوال بوده است برای سنجش امتیازات از طیف لیکرت ۵ تایی از (کاملاً موافقم: ۵ تا کاملاً مخالفم: ۱) استفاده شده و تمام گویه‌ها به صورت مستقیم موضوع رشد حرفه‌ای را می‌سنجند. پرسش نامه سواد اطلاعاتی این پرسشنامه ۲۸ سؤال دارد و سیامک و داورپناه (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان اعتباریابی ابزار استاندارد سنجش سواد اطلاعاتی از آن استفاده کردند. نمره گذاری پرسش نامه بدین ترتیب است که اگر پاسخگو به سؤال یک گزینه‌ای پاسخ درست بدهد نمره یک و اگر به سؤال چند گزینه‌ای مثلاً سؤالی که سه گزینه صحیح دارد پاسخ صحیح بدهد نمره سه می‌گیرد و در صورت پاسخ ندادن نمره ای نمی‌گیرد این پرسش نامه در قالب ۲۸ گویه و مؤلفه‌های پنج گانه توانایی سواد اطلاعاتی طراحی شده است: ۱. توانایی تعیین وسعت و ماهیت

⁵ Hammons

⁶ Chen, Zhou, Man, & Li

⁷ Gu

اطلاعات (۱، ۲، ۳، ۴، ۶، ۱۸، ۲۴). ۲۰ توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات (۵، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷)؛ ۳. توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات (۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶)؛ ۴. توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات (۲۷) (۲۸) ۵. توانایی درک موارد حقوقی کاربرد اطلاعات (۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲) در تعیین پایایی این ابزار آلفای کرونباخ به دست آمده (۰/۸۳) نشان میدهد این پرسشنامه پایایی بالایی دارد. پرسشنامه تدریس اثربخش معلمان محمودی و همکاران (۱۳۹۸) مبتنی بر مبانی نظری و همچنین بررسی نظرات پیشنهادی متخصصان و با اقتباس از کتاب الگوهای تدریس عرفانی (۱۳۹۴) ساخته شده است. این پرسش نامه دارای ۳۴ سؤال در مقیاس چهار درجه ای لیکرت همیشه گاهی اوقات، به ندرت و هرگز نمره دهی می شود. روایی آن توسط متخصصان آموزشی مورد تأیید قرار گرفت و از تحلیل عاملی برای تعیین عوامل استفاده شد. این پرسشنامه شامل هشت مقوله شناسایی و حل مشکلات یادگیری، جامعه نگری در تدریس، تهیه طرح درس، ارزشیابی به روش کیفی توصیفی، ایجاد جو یادگیری مشارکتی، مدیریت زمان کلاس، ایجاد روحیه و جو مثبت در کلاس و استفاده از تقویت کننده های مثبت تنظیم شده است. نتیجه پایایی برای کل پرسش نامه با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به دست آمد در پژوهش حاضر پایایی کل پرسش نامه با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به دست آمد. در پژوهش حاضر برای تحلیل داده ها از نرم افزار آماری SPSS۲۴ استفاده شد. در ابتدا برای اطمینان از نرمال بودن داده ها از آزمون نرمال بودن کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شده است و برای تحلیل فرضیه تحقیق از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره استفاده شده است.

۳- بحث درباره یافته ها

(جدول ۱) آمار توصیفی متغیرهای مدل ها را نشان می دهد که شامل اطلاعات مربوط به میانگین، بیشینه و کمینه و انحراف معیار است.

(جدول ۱) آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	میانگین	بیشینه	کمینه	انحراف معیار
رشد حرفه ای	۶۱/۲۶	۸۲	۴۹	۸/۸۷
سواد اطلاعاتی	۷۲/۱۲	۹۸	۴۷	۱۲/۲۵
تدریس اثربخش معلمان	۲۹/۳۸	۳۳	۲۱	۲/۲۱

جدول (۲) مقادیر همبستگی بین متغیرهای پژوهش را ارائه داده است که تمامی ارتباطها سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ قرار دارند و می توان نتیجه گرفت روابط بین متغیرها معنادار است.

(جدول ۲) همبستگی درونی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	رشد حرفه ای	سواد اطلاعاتی	تدریس اثربخش معلمان
رشد حرفه ای	۱		
سواد اطلاعاتی	۰/۲۹۴**	۱	
تدریس اثربخش معلمان	۰/۳۱۳**	۰/۳۶۳**	۱
$P < 0.01^{**}, P < 0.05^{*}, P > 0.05$			

(جدول ۳) تحلیل رگرسیون بین سواد اطلاعاتی معلمان و رشد حرفه ای را نشان می‌دهد بر اساس (جدول ۳) سواد اطلاعاتی معلمان می‌توانند حدود ۲۲/۵ درصد از واریانس رضایت از زندگی را در سطح معناداری ۰/۰۰۱ تبیین کنند. همچنین ضریب بتای استاندارد شده نشان می‌دهد که یک واحد افزایش در نمره‌ی سواد اطلاعاتی معلمان برابر با ۳۹/۸ واحد افزایش در نمره رشد حرفه ای است.

(جدول ۳) تحلیل رگرسیون بین سواد اطلاعاتی معلمان و رشد حرفه ای

متغیر	ضرایب استاندارد		ضریب غیراستاندارد B	T	P
	β	R^2			
سواد اطلاعاتی معلمان	۰/۳۹۸	۰/۲۲۵	۰/۵۴۳	۳/۹۷	۰/۰۰۱

(جدول ۴) تحلیل رگرسیون چند متغیره همزمان بین سواد اطلاعاتی معلمان و تدریس اثربخش را نشان می‌دهد بر اساس (جدول ۴) سواد اطلاعاتی معلمان می‌توانند حدود ۱۸/۵۰ درصد از واریانس تدریس اثربخش را در سطح معناداری ۰/۰۰۱ تبیین کنند. همچنین ضریب بتای استاندارد شده نشان می‌دهد که یک واحد افزایش در نمره‌ی سواد اطلاعاتی معلمان برابر با ۲۸/۷ واحد افزایش در نمره تدریس اثربخش است.

(جدول ۴) تحلیل رگرسیون چند متغیره بین سواد اطلاعاتی معلمان و تدریس اثربخش

متغیر	ضرایب استاندارد		ضریب غیراستاندارد B	T	P
	β	R^2			
سواد اطلاعاتی معلمان	۰/۲۸۷	۰/۱۸۵	۰/۳۶۹	۳/۲۱	۰/۰۰۱

۴- نتیجه گیری

تجزیه و تحلیل پژوهش نشان داد که سواد اطلاعاتی با رشد حرفه ای معلمان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین با ۹۹٪ اطمینان میتوان گفت که هر چه سواد اطلاعاتی بالاتر رود، رشد حرفه ای معلمان نیز ارتقا پیدا خواهد کرد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج مطالعات آمین و اولاه^۸(۲۰۱۶)، شیونگ^۹(۲۰۲۲)، سوئی کامتو و همکاران^{۱۰}(۲۰۲۲) همسو است. در تبیین این نتیجه میتوان بیان کرد منابع انسانی کارآمد و پرانگیزه در افزایش اثر بخشی هر سازمانی نقشی مهم و اساسی ایفا می کنند. منابع انسانی عمده ترین سرمایه و عامل راهبردی هر سازمان به حساب می آیند، به ویژه معلمان که تربیت کننده نسل آینده ساز جامعه هستند معلمی که به مهارت های سواد اطلاعاتی مجهز است به خوبی می تواند این مهارت ها را به دانش آموزان خود منتقل نموده و یادگیرانی مادام العمر تربیت نماید. علاوه بر آن می تواند با استفاده از این مهارت ها به جستجو، بازیابی و ارزیابی منابع علمی در زمینه روش های تدریس، مسائل علمی و کتب مکمل کتاب های درسی و غیره پرداخته و با دانش افزایی خود توانایی های فردی و علمی خود را بهبود بخشیده و با اعتماد به نفسی که از این امر به دست می آورد انگیزه بیشتری برای تلاش در محیط کاری و در راستای انجام وظایف محوله خود داشته باشد.

معلم مجهز به مهارت های سواد اطلاعاتی با مطالعه متون مربوط و با استفاده از مهارت های خود هویت و اهمیت وظیفه کار خود را بهتر شناخته و درک میکند او در انجام کارهای خود با استفاده از مهارت های سواد اطلاعاتی دارای استقلال کافی است و میتواند مشکلات علمی و کاری خود را در تمامی زمینه های تدریس و اداره کلاس به تنهایی و با تکیه بر مهارت هایش حل کرده و در محیط کار بازخورد مناسب دریافت نماید این معلمان با استفاده از مهارت های سواد اطلاعاتی خود پیوسته دانش خود را روز آمد نگه داشته و با استفاده از تاکتیک های نوین آموزشی، اثربخشی و کارایی خود را افزایش میدهند.

با توجه به یافته های پژوهش حاضر و تأیید آن توسط پژوهش های مشابه می توان این گونه نتیجه گیری کرد که فراگیری مهارت های سواد اطلاعاتی برای افزایش اثربخشی و کارایی معلمان و در نتیجه بهبود کارایی نظام آموزشی به ویژه در مقطع ابتدایی که مقطعی پایه و اساسی برای رشد جامعه و ساختن آینده میباشد بسیار ضروری به نظر میرسد از این رو آموزش این مهارت ها به معلمان میتواند تأثیرات قابل ملاحظه ای در افزایش تدریس اثربخش آنها داشته باشد. همان گونه که اشاره شد معلم مجهز به مهارت های سواد اطلاعاتی می تواند این مهارت ها را به دانش آموزان خود منتقل نموده و یادگیران مادام العمر تربیت نماید که می توانند در ساختن آینده ای روشن و بهتر برای جامعه نقش مؤثری داشته باشند بنابراین پیشنهاد های زیر در راستای افزایش میزان مهارت های سواد اطلاعاتی و در نتیجه اثر بخشی معلمان ارائه می گردد:

.. برگزاری کارگاه های آموزش مهارت های سواد اطلاعاتی با استفاده از اساتید علم اطلاعات و دانش شناسی برای معلمان.

تجزیه و تحلیل پژوهش نشان داد که سواد اطلاعاتی با تدریس اثربخش معلمان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین با ۹۹٪ اطمینان میتوان گفت که هر چه سواد اطلاعاتی بالاتر رود تدریس معلمان اثربخش تر خواهد شد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج مطالعات راشوندی و عاشوری^{۱۰}(۲۰۲۲) و محمودی و بایرام زاده چیان^{۱۰}(۲۰۲۲) همسو است.

منابع انسانی کارآمد و پرانگیزه، در افزایش اثربخشی هر سازمانی نقشی مهم و اساسی ایفا . منابع انسانی عمده ترین سرمایه و عامل راهبردی هر سازمان به حساب می آیند، به ویژه معلمان که تربیت کننده نسل آینده ساز جامعه هستند معلمی که به مهارت های سواد اطلاعاتی مجهز است به خوبی می تواند این مهارت ها را به دانش آموزان خود منتقل نموده و یادگیرانی مادام العمر تربیت نماید. علاوه بر آن میتواند با استفاده از این مهارت ها به جستجو بازیابی و ارزیابی منابع علمی در زمینه روش های تدریس مسائل علمی و کتب مکمل کتاب های درسی و غیره پرداخته و با دانش افزایی خود توانایی های فردی و علمی خود را بهبود بخشیده و با اعتماد به نفسی که از این امر به دست می آورد انگیزه بیشتری برای تلاش در محیط کاری و در راستای انجام وظایف محوله خود داشته باشد.

⁸ Ameen & Ullah

⁹ Xiong

¹⁰ Soekamto et al

معلم مجهز به مهارت‌های سواد اطلاعاتی با مطالعه متون مربوط و با استفاده از مهارت‌های خود هویت و اهمیت وظیفه کار خود را بهتر شناخته و درک میکند. او در انجام کارهای خود با استفاده از مهارت‌های سواد اطلاعاتی دارای استقلال کافی است و میتواند مشکلات علمی و کاری خود را در تمامی زمینه‌های تدریس و اداره کلاس به تنهایی و با تکیه بر مهارت‌هایش حل کرده و در محیط کار بازخورد مناسب دریافت نماید این معلمان با استفاده از مهارت‌های سواد اطلاعاتی خود پیوسته دانش خود را روز آمد نگه داشته و با استفاده از تاکتیک‌های نوین، آموزشی اثر بخشی و کارایی خود را افزایش می دهند نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین مهارت‌های سواد اطلاعاتی با اثر بخشی معلمان و ابعاد سه گانه آن شامل مهارت‌های تدریس شخصیت حرفه ای و مهارت کنترل جو کلاس رابطه مثبت و معناداری وجود داشته است. یافته‌های پژوهش چانگ (۲۰۱۲) یافته‌های پژوهش حاضر را تأیید کرده و رابطه مثبت و معنادار بین مهارت‌های سواد اطلاعاتی با تدریس اثر بخش معلمان را تأیید می نمایند. همچنین نیک پور، منطری توکلی و رجائی نژاد (۱۳۹۱) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافته اند که مهارت‌های سواد اطلاعاتی رابطه مثبت و معناداری با اثر بخشی کارکنان در سازمان داشته است. در تبیین و یافته‌های پژوهش حاضر و از آنجا که یکی از جنبه‌های مهم مهارت‌های سواد اطلاعاتی در امر آموزش به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در فرایند تدریس و آموزش میباشد، نتایج پژوهش‌های علی‌جانزاده (۱۳۹۲)، جعفر زاده (۱۳۹۰) و صالحی قلتاش و آزاد مهر (۱۳۸۹) بیانگر آن بوده که استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات رابطه مثبت و معناداری با کارایی و اثر بخشی معلمان و کارکنان در سازمان‌های مختلف داشته است. علاوه بر آن نتایج پژوهش‌های پیر و آستین (۲۰۰۴) و ریچاردسون و یان (۲۰۰۳) نیز نشان داد که بین اثر بخشی و خودکارآمدی معلمان که از اینترنت و نرم افزارها استفاده می کنند با معلمان که از این فناوریها استفاده نمیکند تفاوت معناداری وجود داشته است. با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر و تأیید آن توسط پژوهش‌های مشابه می توان این گونه نتیجه گیری کرد که فراگیری مهارت‌های سواد اطلاعاتی برای افزایش اثربخشی و کارایی معلمان و در نتیجه بهبود کارایی نظام آموزشی به ویژه در مقطع ابتدایی که مقطعی پایه و اساسی برای رشد جامعه و ساختن آینده میباشد بسیار ضروری به نظر میرسد از این رو آموزش این مهارت‌ها به معلمان می تواند تأثیرات قابل ملاحظه‌ای در افزایش تدریس اثر بخش آنها داشته باشد همان گونه که اشاره شد معلم مجهز به مهارت‌های سواد اطلاعاتی میتواند این مهارت‌ها را به دانش آموزان خود منتقل نموده و یادگیران مادام العمر تربیت نماید که میتوانند در ساختن آینده‌ای روشن و بهتر برای جامعه نقش مؤثری داشته باشند.

منابع

- جعفرزاده، زینب (۱۳۹۰). بررسی میزان سواد اطلاعاتی و رابطه آن با روشهای نوین تدریس در مقطع متوسطه شهرستان زرنده پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم انسانی دانشگاه پیام نور استان تهران
- شهامت، نادر و زارعی، رضا و صالحی، مسلم و حسینی حسام آبادی، سیدمحمدهادی، ۱۴۰۲، شناسایی ابعاد و مولفه‌های مدل تدریس اثربخش در مقطع ابتدایی، مجله رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، دوره: ۱۴، شماره: ۲
- صالحی، مسلم؛ قلتاش عباس و آزاد مهر اصغر (۱۳۸۹). تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر اثربخشی و خلاقیت دبیران دبیرستان‌های شهر فسا. فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۱ (۲)، ۴۹-۶۲.
- علیجانزاده، ماریا (۱۳۹۲) بررسی رابطه استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات با اثر بخشی وظایف معلمان استثنایی شهر قائمشهر، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته تکنولوژی، آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری ساری
- قاسم زاده علیشاهی، ابوالفضل، فولادوند، زینب، زوار، تقی، ۱۳۹۹، رابطه بالندگی و خود-کارآمدی مدیران مدارس با اثربخشی مدارس متوسطه، مدیریت مدرسه دوره هشتم تابستان ۱۳۹۹ شماره ۲
- قربانیان، حسین، ابراهیمی، سید عباس، زارعی، عظیم اله، ۱۴۰۰، شناسایی ابعاد و مولفه‌های جذب، نگهداشت و توانمند سازی در نظام تربیت معلم کشور با تأکید بر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، راهبردهای نوین تربیت معلمان سال ششم پاییز و زمستان ۱۴۰۰ شماره ۱۲
- ملکی، سیامک و ویسی، پارسا و عباسی، جمیل، ۱۴۰۲، بررسی تحلیلی مولفه‌های اثرگذار بر تدریس اثربخش معلمان در سیستم‌های آموزشی، فصلنامه تحقیقات راهبردی در تعلیم و آموزش و پرورش، دوره: ۱، شماره: ۹

- یزدانی تپه سری، شیرین، ۱۴۰۲، بررسی اثربخشی سواد اطلاعاتی و رسانه ای معلمان بر ارتقاء مهارت های حرفه ای آنان و ارتقاء کیفیت یادگیری دانش آموزان، هشتمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش و پژوهش، محمودآباد

- Ameen, K., & Ullah, M. (2016). Information literacy instruction: An overview of research and professional development in Pakistan. In *Information Literacy: Key to an Inclusive Society: 4th European Conference, ECIL 2016, Prague, Czech Republic, October 10-13, 2016, Revised Selected Papers 4* (pp. 555-562). Springer International Publishing.
- Bragg, L. A., Walsh, C., & Heyeres, M. (2021). Successful design and delivery of online professional development for teachers: A systematic review of the literature. *Computers & Education*, 166, 104158.
- Brandisauskiene, A., Cesnaviciene, J., Miciuliene, R., & Kaminskiene, L. (2020). What factors matter for the sustainable professional development of teachers? Analysis from four countries. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 22(2), 153-170.
- Chen, M., Zhou, C., Man, S., & Li, Y. (2023). Investigating teachers' information literacy and its differences in individuals and schools: A large-scale evaluation in China. *Education and Information Technologies*, 28(3), 3145-3172.
- Gu, Y. (2020). Enhancement of College English Teachers' Information Literacy in Information Environment. *International Education Studies*, 13(4), 106-112.
- Hammons, J. (2020). Teaching the teachers to teach information literacy: A literature review. *The Journal of Academic Librarianship*, 46(5), 102196.
- Killen, R., & O'Toole, M. (2023). *Effective Teaching Strategies 8e*. Cengage AU.
- Mahmoodi, F., & Bayramzadeh Chiane, M. (2023). The Association Between Information Literacy and Job Performance of Primary School Teachers. *Interdisciplinary Journal of Virtual Learning in Medical Sciences*, 14(4), 278-293.
- Rashvandi, A., & Ashouri, H. (2022). Relationship between information literacy and teaching quality of teachers with academic well-being, with the moderating role of students' study strategies. *Management and Educational Perspective*, 3(4), 81-102.
- Soekamto, H., Nikolaeva, I., Abbood, A. A. A., Grachev, D., Kosov, M., Yumashev, A., ... & Nikitina, N. (2022). Professional development of rural teachers based on digital literacy. *Emerging Science Journal*, 6(6), 1525-1540.
- Svendsen, B. (2020). Inquiries into teacher professional development—what matters?. *Education*, 140(3), 111-130.
- Xiong, H. (2022). Research on Information Literacy and Professional Development of Teachers in Higher Education. *International Journal of Education and Humanities*, 5(3), 28-31.